

Montessori pedagogika

**„Pomoz mi, abych to
dokázal sám“**

Maria Montessor

- ❑ narozena 31.8.1870 v Chiaravalle (Itálie)
- ❑ matematické a technické vzdělání
- ❑ první doktorka v Itálii
- ❑ **Casa dei bambini** (Dům dětí; 1907) – chudé/postižení děti, na něž se obrací jako lékař i pedagog v jedné osobě
- ❑ 1929 založila **Mezinárodní asociaci Montessori** (AMI), na podporu její životní práce v nezkreslené podobě (i po její smrti)
- ❑ 1950 **Nobelova cenu míru** za celoživotní humanistickou činnost
- ❑ 6. 5. 1952 umírá a pohřbena v Nizozemí
- ❑ Na jejím náhrobku stojí: *„Prosím milé děti, které všechno umí, aby společně se mnou pracovaly na stavění míru mezi lidmi a ve světě.“*

Základní principy

Základní charakteristika

- ▣ pedagogika na základě **pozorování dětí**
- ▣ dítě je **individuum**, které se chce samo od sebe něčemu
- ▣ vychovávající je dítěti k přiměřené pomoci (*„pomoz mi, abych to dokázal“*)
- ▣ při manipulaci s věcmi se dítě samo dobírá poznání (*„ruka je nástrojem ducha“*)
- ▣ silný **pedocentrismus**
- ▣ svoboda a odpovědnost (*„dítě je tvůrcem sebe sama“*)

Montessoriovský učitel I

- **Služebník lidského ducha** – otevírá dítěti cestu k jeho duševnímu rozvoji, po této cestě půjde dítě samo, ale vychovatel je zde přítomen s radou a pomocí
- **Spolupracovník** – tato funkce má dvě roviny:
  - spolupráce s přírodou: respektování senzitivních fází, připravit podnětné prostředí,
  - spolupráce s Bohem-tvůrcem: poznat v člověku „božské“, milovat to a sloužit tomu
- **Pomocník** - „pomocník budování“ mravní osobnosti dítěte

Montessoriovský učitel II

- ▣ **Vedoucí a organizátor spontánní aktivity** - řídí spontánní aktivitu dítěte prostřednictvím „nepřímého zasahování“
- ▣ **Podněcovatel lidské svobody** – pro cvičení rozumu existuje mnoho předmětů, pro cvičení ducha jsou tu vychovatelé
- ▣ **Úkoly učitele:**
  1. Připravuje prostředí pro dítě
  2. Pozoruje činnost dítěte
  3. Zajišťuje dítěti možnost svobodné volby v připraveném prostředí

Hlavní pojmy

- ❑ **Dítě je tvůrcem sebe sama:** samo určuje, které podněty, jakým způsobem a kdy ovlivní jeho jednání
- ❑ **Absorbují duch:** dítě se učí tak, jak houba nasává vodu
- ❑ **Polarizace pozornosti:** intenzivně se do něčeho ponořit a vytrvat
- ❑ **Ruka je nástrojem ducha:** práce rukou je základem pro pochopení věcí a jevů, rozvoj myšlení a řeči
- ❑ **Připravené prostředí:** připravit prostředí tak, aby odpovídalo potřebám dětí, aby se v něm mohly volně pohybovat a učit (podněty, didaktický materiál)
- ❑ **Vlastní didaktický materiál**
- ❑ **Celostní učení:** vzájemné působení tělesné a duševní aktivity
- ❑ **Práce s chybou:** chyba je běžný, přirozený projev v procesu učení, užitečná součást řešení problémů

Senzitivní fáze I

- ▣ = jistý časový úsek ve vývoji člověka, kdy je schopen získat nějakou dovednost relativně snadno
- ▣ **Fáze 0-6 let: tvořivé a konstruktivní období**
- ▣ 0-3 roky:
  - podněty z vnějšího světa pronikají do duševního života a formují ho
  - citlivost pro pohyb, řád a řeč
- ▣ 3-6 let:
  - přechod od „nevědomého tvůrce k uvědomělému pracovníkovi“
  - dítě začíná analyzovat to, co vstřebává
  - začátky sebeuvědomování

Senzitivní fáze II

- **Fáze 7-12 let: fáze morální senzitivity a utváření sociálních vztahů**
- dítě začíná hledat příčiny jevů, pokouší se dobrat k abstrakci

- **Fáze 12-18 let: labilní fáze (sociální znovuzrození)**
- vývoj nezávislosti a samostatnosti v sociálních vztazích
- hledání nového vztahu k sobě samému
- výrazné fyzické i psychické změny

Oblasti učení

- ▣ Praktický život
- ▣ Smyslový materiál
- ▣ Jazykový materiál
- ▣ Kosmická výchova
- ▣ Matematický materiál

Oblasti učení – Praktický život

- ▣ **péče o vlastní osobu a své tělo** (např. rámy se zapínáním, zavazování tkaniček, mytí rukou, čištění bot, cvičení se lžičkami)
- ▣ **péče o okolí a společnost** (prostírání stolu, zametání, leštění kovu, péče o květiny, práce na zahradě)
- ▣ **cvičení sociálních vztahů** (přijetí zodpovědnosti ve skupině; potřeba sociálního kontaktu – prosba, poděkování, zdravení, naslouchání, pomoc, slavnost, přijímání hostů a cvičení ticha)
- ▣ **cvičení kontroly pohybu** (rovnovážná cvičení a chůze po čáře – po elipse, rozvoj motoriky, koordinace ruka – oko)
- ▣ **přímé cíle** - postarat se o sebe (naučit se jíst, pít, oblékat)
- ty souvisejí se základními lidskými potřebami
- ▣ **nepřímé cíle** - dítě získává senzoryckou zkušenost (hmatovou, vizuální a zvukovou)

Oblasti učení – Smyslový materiál

- ▣ jak smyslově vnímáme svět, tak si vytváříme svoji skutečnost
- ▣ čím lépe pracují naše smyslové orgány, tím lepší a diferenciovanější je naše vnímání
- ▣ různorodé vnímání nás vede k toleranci a k pozitivním životním pocitům
- ▣ pestrý smyslový materiál (vlastní tvorba)

Oblasti učení – Jazykový materiál

- ▣ tj. materiály podporující rozvoj řeči, materiály k výuce čtení a psaní
- ▣ pro začátek psaní je nejlépe vystihnout „explozi psaní“ – kdy dítě chce samo psát
- ▣ děti se seznamují s písmeny již v mateřské škole
- ▣ pomůcky a materiály, při kterých mohou vnímat rozdíly mezi písmeny více smysly
- ▣ ke slovům přiřazují konkrétní předměty
- ▣ slouží i k poznávání světa -> texty se zajímavými tématy

Oblasti učení – Kosmická výchova

- ❑ „*Kosmickým posláním člověka je vítězství lásky a spravedlnosti mezi lidmi, utvoření světa přátelství.*“
- ❑ vnímá souvislost všech věcí (podobné chápání světa J.A.Komenský)
- ❑ integrace témat prvouky, vlastivědy, přírodovědy, zeměpisu, přírodopisu a dějepisu, později i fyziky a chemie
- ❑ není důležité, aby se děti naučily vše, co existuje
- ❑ „*Musíme dát dětem detail jako prostředek, aby mohly poznat celek.*“ – aby děti pochopily souvislosti
- ❑ pomáhá dítěti pochopit řád světa, existovat vněm a najít v něm své místo
- ❑ součástí jsou také dovednosti pohybové, hudební a výtvarné

Oblasti učení – Matematický materiál

- „*lidský duch je duchem matematickým*“
- lidský duch má schopnost abstrahovat, něco si představit a argumentovat
- začíná v prenatálním období, působí od narození (ne až ve škole!)
  - vnímání délky, šířky a výšky
  - vnímání dimenzí
  - porovnávání velikostí a forem
  - experimentování
- smyslové a konkrétní matematické pomůcky a materiály – vedou děti k „materializované abstrakci“ (již v MŠ)
- úkolem tohoto materiálu je převádět nevědomou a nestrukturovanou informaci do strukturovaného systému
- vztahy matematických zákonů a použití je jsou vlastnosti, které odlišují člověka od jiných tvorů

Rozšíření Montessori škol

- ▣ nejvíce v **Itálii, Německu, Nizozemí, Rusku a v Číně**
- ▣ žákyní je Helen Parkhurst (Dalton-plan)
- ▣ **ČR:**
  - ▣ 10 úplných MŠ
  - ▣ 34 MŠ s prvky a center M.ped.
  - ▣ od 1998 pracují 3 ZŠ a další vznikají
  - ▣ dnes 15 ZŠ (Praha, Brno, Zlín, Kladno, Jablonec n. N., Pardubice, ...)

Zdroje

- ▣ RÝDL, K.: *Principy a pojmy pedagogiky Marie Montessori: učební pomůcka pro veřejnost*. Praha, 1999. 63 s.
- ▣ ZELINKOVÁ, O.: *Pomoz mi, abych to dokázal. Pedagogika Marie Montessoriové a její metody dnes*. Praha, 1997. 107 s.
- ▣ Internet:
  - <http://www.montessori-ami.org>
  - <http://www.montessoricr.cz>
  - <http://www.montessori-brno.cz>

Videa

▣ Představení školy

<http://www.youtube.com/watch?v=f2cb0ajbOjk&feature=related>

▣ Pastviny

<http://www.youtube.com/watch?v=OKFQsErFMjE>